

& communi consensu progredientes ad bellum contra Beniamitas, occiderunt ex illis viginti quinque millia armatorum hominum. (Iudic. 10. 46.) Adeo vt ex toto numero Beniamitarum, remanserint tantum sexcenti viii. (ibidem versu 47.)

11. Zambri ex tribu Simeon, publicè ingressus est in lupanar ad fœminam Madian iridem. Pœna sequitur: *Quod cum vidisset Phinees, arrepto pugione, perfodit ambos simul in locis genitalibus.* Et propter hoc factum laudatus est Phinees, tanquã vir zelosus pro honore Dei: Et loco præmij accepit à Deo promissionem sempiterni sacerdotij in sua familia. (Num. 25. 6.)

12. Sichem, filius Hemor, oppressit Dinam filiam Iacob ex Lia, sororem Simeonis & Leui. (Genesis 34. v. primo.) Secuta est vltio. Nam Simeon & Leui, arreptis gladiis, occiderunt non tantum Sichem & Hemor, sed omnes masculos totius ciuitatis; & ciuitatem deprædati sunt, auferentes eorum oues, armenta, asinos, vxores, paruulos. (ibidem v. 24.)

13. De Sodomitis, quomodo puniti sint, narratur Genes. 19. 24. *Dominus pluit super Sodomam & Gomorrhã sulphur & ignem de cœlo: & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuersos habitatores urbium, & cuncta terra videntia.*

14. Hæc omnia (teste Apostolo 1. Cor. 10. 11.) scripta sunt ad correptionem nostram, vt caueamus ab adulteriis, & aliis peccatis carnalibus, quæ iam recensita sunt: ne similiter, ac Iudæi, à Deo puniamur. Potest & aliud hinc colligi. Nempe

Legem

Legem Mosaicam, vt a libi dixi, multo fuisse imperfectionem, quam sit Euangelica. Illa prohibebat peccata externa; hæc etiam interna. Quo spectat illud Christi in Euangelio: *Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo* Matthæi 5. 27.

CAPVT XXV.

De Seruis & Ancillis, de Mercenariis, peregrinis, & pauperibus.

1. **D**E Seruis & Ancillis multa statuta sunt in lege Mosaica, præsertim Exodi 21. Leuit. 25 & Deuteronomij 15. Compendium omnium est hoc. Primò, Hebræi non poterant ex suo populo habere seruum vel ancillam, per modum mancipij, sed tantum ex gentilibus. Itaque soli gentiles (quod etiam intelligitur de profelytis ad Iudaismum conuersis) poterant esse perpetui & hæreditarij Hebræorum serui 2. Si aliquis Hebræus fieret seruus gentiliū, debebat redimi ab Hebræis. 3. Si fieret seruus Hebræorum, non tractabatur, vt mancipium, sed vt mercenarius 4. Nec seruebat perpetuo, sed ad certum tempus. 5. Si habebat vxorē Hebræam, seruebat vsque ad annum septimum, seu sabbaticum. Et tunc ambo liberi exibant. 6. Si autem herus ipsius, qui ipsum emerat, dedisset illi vxorem gentilem (nam Hebræam dare non poterat) quæ verè esset serua seu

L1 man

mancipium, & ex illa haberet liberos; tunc quidem poterat liberari anno septimo, si vellet, sed relicta apud herum vxore & liberis. 7. Si tamen maluisset manere apud herum suum, & apud vxorem & liberos; poterat quidem id facere, sed tantum vsque ad annum iubilæum. Vxor tamen & liberi manebant in perpetua seruitute: Nisi vel redimerentur à suis gentilibus: Vel certè, nisi herus excussisset illis dentem aut oculum. Tunc enim pro compensatione illius iniuriæ, debebat eos liberos dimittere,

2. Hic tria notanda sunt. Primò, Libertas Hebræorum erat corporalis, & opponebatur seruituti corporali. At libertas Christianorum est spiritualis, & opponitur seruituti spirituali. De quo loquitur Christus Ioannis 8. 34. *Omnis, qui facit peccatum seruus est peccati.* Et paulo post. *Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis.* Et Apostolus Rom. 8. 2. *Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.* Et ad Galat. 4. 31. *Non sumus ancilla filij, sed libera: qua libertate Christus non liberauit.*

3. Secundò, sicut vetus Testamentum fuit figura noui Testamenti; ita libertas Mosaica fuit figura libertatis Euangelicæ. Et sicut Moses eduxit Hebræos ex corporali seruitute Ægyptiorum; ita Christus eduxit nos ex spirituali seruitute diaboli & peccati.

4. Tertio, Tanta est perfectio & prærogatiua libertatis Euangelicæ, vt non curet aut timeat seruitutem corporalem. Vnde Apostolus prima Corinth. septimo, versu 26. *Vnusquisque in qua vocatione (id est, vitæ conditione) vocatus est, in ea permaneat. Seruus vocatus es? Non sit tibi cura: sed & si*

potes

De Seruis & Ancillis, &c. 511
potes fieri liber, magis utere: scilicet seruitute ob maiorem humilitatem & patientiam.

De Mercenariis.

5. De Mercenariis sic statutum est: *Non morabitur opus mercenarij apud te vsque mane.* Leuit. 19. 13. Quod alibi sic explicatur: *Non negabis mercedem indigenis & pauperis fratris tui, siue aduena, qui tecum moratur intra portas tuas: sed eodem die reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* Deuteronomij vigesimo quarto, versu decimo quarto. Eodem sensu senior Tobias dixit iuniori. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat.*

6. Nota. Nomen mercenarij in nouo Testamento sumitur dupliciter. 1. In sensu iam dicto. Nempe pro famulis, seu operariis, qui mercede conducuntur ad laborandum, vt Marci 1. 20. *Et relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenariis, secuti sunt eum.* Et Luca 15. v. 17. *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereor.* 2. Pro Pastoribus Ecclesiæ, qui etiam accipiunt mercedem pro labore prædicandi Euangelium, & Sacramenta administrandi. Hi iterum duplices sunt. Alij boni Pastores, qui nihil aliud accipiunt, quam necessariam vitæ sustentationem: Neque tam pecuniam subditorum desiderant, quam salutem. De quibus Apostolus prima Timoth. 5. 18. *Dignus est operarius mercede sua.* Et 1. Corinth. 9. 11. *Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est, si nos*

Ll 2 *carna*

carnalia vestra metamus? Et infra v. 14. Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Alij mali, qui magis quærunt mercedem & proprium commodum, quam salutem & utilitatem ouium sibi commissarum. De quibus Christus Ioannis 10. 11. Ego sum pastor bonus: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propria, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit. Et paulo post: Non pertinet ad eum de ouibus. De similibus conqueritur Deus per Prophetam Ezech. 34. *Vos Pastores Israël, qui pascebat semetipsos: Nonne greges à pastoribus pascentur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis: Gregem autem meum non pascebatis.* Tales non pauci hoc tempore.

De peregrinis & pauperibus.

7. De his sancita sunt hæc. Primò, *Cum messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad solum superficiem terræ, nec remanentes spicas colliges: neque in vinea tuâ racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpèda diuites.* Leuit. 19. 9. Idem facies in manipulo, quem oblitus es in agro, & in frugibus oliuarum. Deut. 24. 19.

8. Secundò, *Indigens & mendicus non erit inter vos; ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in possessionem.* Deuter. 15. 4. Duplex potest esse sensus. Prior, *Ne patiaris Hebræum mendicare, sed subueni, ut benedicat tibi Deus.* Posterior, *Tanta erit bonorum abundantia, si legem Dei serues, ut nemo cogatur mendicare.* Vide Emanuelem Sa in notationibus.

9. Tertiò,

9. Tertiò, *Si vnus de fratribus tuis ad paupertatem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahas manum, sed aperies eam pauperi & dabis miscuum, quo eum indigere perspexeris.* ibidem v. 7. & 8. Hæc sententia conformis est priori sensui præcedentis.

10. In lege Evangelica, omnes debent se æstimare peregrinos, iuxta illud 1. Petri 2. 11. *Charissimi, obsecro vos, tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militanti aduersus animam.* Et secunda Corinth. 5. 6. *Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Sicut enim Iudæi quadraginta annis peregrinati sunt in deserto, antequam venirent ad terram promissionis; ita nos, toto tempore huius vitæ, peregrinamus in hoc mundo, antequam perueniamus ad patriam nostram cœlestem. Illorum peregrinatio fuit figura nostræ peregrinationis.

11. Paupertas, propter exemplum Christi, desinit esse ærumnosa & pudenda. Lucæ 6. 20. *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.* Et Iacobi 2. 5. *Audite fratres mei dilectissimi: Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni quod repromisit Deus diligentibus se?* Et 1. Corinth. 1. 28. *Ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus.* Et capite quarto, versu vndecimo. *Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus.* Et infra: *Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.*

CAPVT XXVI.

De Reformatione.

1. **R**ESPUBLICA Hebræorum ab initio fuit benè à Deo constituta, & optimis ac sanctissimis legibus roborata. Sed quia sæpè defecit à primæua sua perfectione, & in varios abusus degenerauit; necesse fuit sæpè illam reformare, & in pristinum statum restituere. De hac reformatione aliquid dicendum est. Fuit autem triplex reformatio. Prima circa cultum Dei. Altera circa iustitiam inter Hebræos seruandam. Tertia circa bellum. Incipiam à prima.

Reformatio circa cultum Dei.

2. Igitur Reformatio circa cultum Dei fuit valdè frequēs, quia Hebræi sæpè à cultu veri Dei ad idololatriam delapsi sunt. Primò sub Mose, quādo vitulum aureum adorarunt. Exodi 32. 4. Secundò, post mortem Iosue, quando cœperunt adorare Baal & Astaroth. Iudic. 2. 11. & cap. 3. 7. Tertio, post mortem singulorum Iudicum sequentium. Iudic. 2. 19. Et hoc durauit vsque ad initium Samuelis. 1. Reg. 7. versu 3. Quarto tempore Salomonis, quando & ipse, & vxores illius colebant idola. 3. Reg. 11. 4.

3. Post Salomonē, facta regni diuisione, cœperunt esse duo regna: alterum Iuda, in quo erant duæ tribus: alterum Israël, in quo erant decem. Et quidem

quidem regnum Israël, sub primo suo Rege Ieroboā, defecit à cultu veri Dei, & cœpit vitulos aureos adorare. 3. Reg. 12. versu 28. In qua defectio ne permansit. At in regno Iuda sæpè quidem defectio facta est, sed non durauit. Prima facta est sub Roboam. 2. Paralipom. 12. 1. Secunda sub Ioram. 2. Paralipomenon 21. 11. Tertia sub Iosias, mortuo Ioiada Pontifice. ibidem, cap. 24. 17. Quarta sub Amasia. cap. 25. 14. Quinta sub Achaz. cap. 28. 2. Sexta sub Manasse. 4. Regum 21. versu 3. Hæ sunt præcipuæ defectiones.

4. Reformatio fuit etiam multiplex. Prima à Mose facta per interfectionem viginti trium milium hominum, qui vitulum adorauerunt. Exodi 32. 28. Secunda à Deo, per varias calamitates & oppressiones, tempore Iudicum. Iudic. 2. 14. & deinceps. Tertia à Samuele, per paternam monitionem. 1. Regum 7. 3. Quarta ab Asa, qui purgauit terram à sordibus idolorum. 3. Regum 15. 13. Quinta à Iosaphat, qui perfecit purgationem ab Asa inchoatam. Ibidem cap. 22. 47. Sexta à Iosias, viuentem adhuc Ioiada Pōtifice, per instaurationem templi. 2. Paralip. 24. 4. Septima ab Ezechia, qui abstulit omnem idololatriam, & verum Dei cultum restituit. 4. Regum 18. 4. & 2. Paralip. 29. 3. Octaua à Iosia, quia iterum abstulit omnia idola, excelsa, lucos; & instaurauit templum Domini; & fecit Phasē Domino; & adiurauit subditos, vt promitterent se legem Dei seruatuos. 4. Regum 22. & 2. Paralipomenon 34. & 35.

5. Hæ reformationes factæ sunt in regno Iuda. Porro in regno Israël bis aliquid tentatum. Primò ab Eliā Propheta, qui tempore Achab & Iezab

belis, reduxit populum in duas partes claudican-
tem ad Deum, miraculo ignis de cœlo missi super
sacrificium, & occidit 450. Prophetas Baal. 3. Reg.
18. 21. Secundò à Iehu Rege Israël, qui deleuit to-
tam familiam Achab, & interfecit omnes Prophe-
tas & Secerdotes Baal; & statuam Baal conbussit
igne; & ad in Baal conuertit in latrinam. 4. Reg.
10. 11. Nihilominus non restituit cultum veri Dei.
Sic enim habet textus ibidem v. 28. *Deleuit itaque
Iehu Baal de Israël: verum tamen à peccatis Ieroboam filij
Nab. ut, qui peccare fecit Isr. èl, non recessit, nec dereliquit
vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.* Tamen si
ergo sustulerit vnā sectam idololatriæ, quæ ad-
hærebat Baal, non tamen sustulit, sed promouit
aliā sectam idololatriæ, quæ vitulos aureos a-
dorabat.

6. Similis vicissitudo in Ecclesia CHRISTI ha-
tenus seruata est. Multæ factę sunt defectiones à
vera fide: non quidem vniuersales, sed particula-
res. Primā, tempore Apostolorum, per Simonem
Magum, Cerinthum, Ebionem, Menandrum,
Nicolaum Antiochenum. Aliæ per alios hæreti-
cos subsequentes, vt per Saturninum, Basilidem,
Cerdonem, Valentinum, Marcionem, Mōranum,
Nouatianos, Donatistas, Manichæos, Sabellia-
nos, Arianos, Macedonianos, Priscillianistas, Pe-
lagianos, Nestorianos, Eutythianos, Berengarios.
Nouissimè, per Hussitas, Lutheranos, Caluini stas,
Anabaptistas.

7. Multæ etiam reformationes adhibitæ. 1. Per
vigilantiam Apostolorum. 2. Per alios Ecclesiæ
Prælatos & Doctores, inter quos excelluerunt Ire-
næus, Cyprianus, Athanasius, Hilarius, Optatus
Mile

Mileuiranus, Ambrosius, Hieronymus, Augusti-
nus, Prosper. 3. Per Cœcilia generalia, in quibus he-
retici damnati sunt; vt Ariani in Nicæno, Macedo-
niani in Cōstantinopolitano, Nestoriani in Ephe-
sino, Eutythes & Dioscorus in Chalcedonensi, &
sic deinceps. 4. Per Synodos prouinciales. 5. Per
Religiosos. Nā sicut in V. T. multi extraordinarij
Iudices à Deo excitabantur ad liberandum popu-
lū à seruitute & oppressione: ita in Ecclesia Chri-
sti, varij variis temporibus Religiosi Ordines exci-
tati sunt, qui populum in doctrina & moribus re-
formarent, hæreticos euerterent, sanam fidem re-
stituerent. 6. Per seueras Principum & Imperato-
rum leges & pœnas in hæreticos constitutas, qua-
les multæ sunt in Codice Iustiniani. 7. Per violentam
hæreticorū extirpationem. 8. Per disputatio-
nes, scriptiones, & similia certamina contra hære-
ticos suscepta & inita. Denique, quæ optima re-
formandi ratio est, per seriā Cleri ac Prælatorum
emendationē. Quæ si non adest, parum proficitur.

8. Et, vt nihil deesset ad plenā analogiā vete-
ris ac noui Testamenti, sicut in veteri idololatriæ
idololatrias aliquādo persequebantur; ita in nouo
hæretici hæreticis infesti sunt. In qua re imitantur
exemplum Iehu. Nam is quidem, vt iam dixi, erat
idololatra, & colebat vitulos aureos; & tamen ex
quodā zelo reformationis, interfecit Prophe-
tas & cultores Baal. Sic faciunt hæretici. Non pro-
feram vetera exempla: noua sufficiunt. Lutherani
infesti sunt Caluinistis. Caluinistæ seipfos lacerāt,
perdunt, execrantur. Nam alij Arminiani sunt,
alij Gommaristæ. Hi illos acerrimè persequun-
tur. Illi vicissim hos damnant, & diris omnibus

Reformatio circa iustitiam inter Hebræos
seruandam.

9. Huius reformationis illustre exemplum habemus in Iosaphat rege Iuda, qui facta prius reformatione circa cultū Dei, voluit etiam externā politia reformare, & pacis ac iustitiæ conseruandæ normam præscribere. Quo pacto id præstiterit, refertur 2. Paral. 19. 4. his verbis: *Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem, rursusque egressus est ad populum de Bersabee vsque ad montem Ephraim; & reuocauit eos ad Dominū Deum patrum suorum. Constituitque Iudices terra in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per singula loca, & præcipiens Iudicibus; Videte, ait, quid faciatis: Non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.*

In Ierusalē quoque constituit Iosaphat Leuitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israël, ut iudicium & causam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis, dicens: *Sic ageis in timore Domini fideliter & corde perfecto. Omnē causam, quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis inter cognationem & cognationē, vbicumque questio est de lege, de mandato, de ceremoniis, de iustificationibus; ostendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos & super fratres vestros. Sic ergo agentes non peccabitis.*

Amarias autē Sacerdos & Pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent, præsidabit. Porro Zabadias filius Ismabel,

Ismabel, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.

10. Dixi c. 11. q. 1. duplex fuisse Tribunal seu Iudiciū apud Iudæos. Vnū maius, quod erat in Ierusalē, ad difficiliores controuersias decidendas: Alterū minus, quod erat in aliis ciuitatibus Iuda, ad cōmunes & quotidianas causas iudicandas. Vtrūque progressu temporis fuerat pene collapsum. Hoc loco Iosaphat vtrūque restituit ac reformat. Et primo generatim monet Iudices, vt cogitēt se nō hominis, sed Dei iudiciū exercere. Et hoc sensu vocari solent dij, id est, Vicarij Dei. (Exodi 22. 8.) Deinde speciatim, vt abstineant à tribus peccatis, quæ solēt esse in corruptis & peruersis Iudicibus. 1. Ab iniquitate. 2. A personarū acceptione. 3. Ab acceptione munerum. Huiusmodi peruersi Iudices fuerunt Samuelis. 1. Reg. 8. 3. *Non ambulauerunt filij illius in viis eius: sed declinauerunt post auaritiā, acceperuntque munera, & peruerierunt iudicium.*

Reformatio circa Bellum.

11. In hac reformatione duo spectanda sunt. 1. Leges belli à Deo præscriptæ, de quib. c. 17. q. 2. dictū est. 2. Apparatus belli, de quo hic dicendum. Est autem duplex apparatus. Vnus cōsistit in munitionibus, præsidis militaribus, armatura, comeatu. Alter in ipsa exercitus dispositione, ductione, & ad certamen itione. De priori agam. Est autem hæc regula seruanda, quod eiusmodi apparatus non debeat fieri in ipso belli initio aut progressu, sed lōgè ante belli susceptionē, iuxta illud Christi Lucæ 14. 31. *Quis Rex iturus, committere bellum aduersus*

sus alium Regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens rogat ea quæ pacis sunt. Quod hîc dicitur de apparatu militum, debet etiam intelligi de apparatu armorum, munitionum, & aliorum, quæ ad bellum necessaria sunt.

12. Ex hac parte fuit magnus defectus tēpore Saulis, quando filij Israël debebant pugnare cōtra Philistæos. 1. Quia erant tantum sexcenti Israëlitarum (reliqui enim præ timore erant dilapsi) cōtra infinitam Philistæorum multitudinem. 2. Quia nullus in toto exercitu Israëlitarum habebat gladiū aut hastam, nisi solus Saül, & filius eius Ionathas. 1. Reg. 13. 5. *Philistiim congregati sunt ad praliandum cōtra Israël, triginta millia curruum, & sex millia equitū, & reliquum vulgus, sicut arena, qua est in littore maris plurima.* Et infra: *Quod cū vidissent viri Israël, absconderunt se in speluncis & in abditiis.* Et iterum v. 15. *Recessit Saül populum, qui inuenti fuerant cum eo, quasi sexcentos viros.* Et ibidem v. 19. *Porro faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Israël. Cauebant enim Philistiim, ne forte facerent Hebraei gladiū aut lanceā.* Et denique v. 22. *Cumque venisset dies prali, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cū Saüle & Ionatha, excepto Saül & Ionatha filio eius.*

13. Hunc defectum restaurauit Azarias, seu Ozias Rex Iuda, qui & in munitionibus, & in militibus, & in omni armorū genere, & in comeatu, fecit magnum belli apparatus, ita vt omnibus vicinis hostibus esset terrori. Sic enim de eo legimus 2. Paralip. 26. 9. *Edificauit Ozias turres in Ierusalem super portam anguli, & super portam vallis, & reliquas*

in eodem muri latere, firmanitque eas. *Exstruxit etiam turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eo quod haberet multa pecora tam in campestribus, quam in eremi vastitate. Vineas quoque habuit, & vinitores in montibus, & in Carmelo: erat quippe homo agricultura deditus.* Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad pralia sub manu Ichiel scriba, Maasique Doctoris, & sub manu Hanania, qui erat de Ducibus Regis. Omnisque numerus Principum, per familias virorum fortium, duorum millium sexcentorum. Et sub eis vniuersus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum, qui erant apud ad bella, & pro Rege contra aduersarios dimicabant. Preparauit quoque eis Ozias, id est, cuncto exercitui, clypeos, & hastas, & galeas, & loricas, arcusque & fundas ad iaciendos lapides. Et fecit in Ierusalem diuersi generis machinas, quas in turribus cellocauit, & in angulis murorum, vt mitterent sagittas & saxa grandia. Egressumque est nomen eius procul, eo quod auxiliaretur ei Dominus, & corroborasset illum.

14. Ex hoc Ozia exemplo discant Reges & Principes, duo potissimum esse necessaria ad apparatus bellicum. 1. Vt sint coniuncti cum Deo. Hoc enim significatur vltimis illis verbis: *Eo quod auxiliaretur ei Dominus.* 2. Vt etiam adhibeant humana præsidia. Cuiusmodi sunt hæc. 1. Munitiones. *Edificauit Ozias turres in Ierusalem.* 2. Exercitus. *Vniuersus exercitus trecentorum & septem millium quingentorum.* 3. Armatura. *Preparauit cuncto exercitui clypeos, & hastas, & galeas.* 4. Comeatus. *Eo quod haberet multa pecora, & vineas.*

FINIS.